

İ. Vehbi **Baysan**
vbaysan@gmail.com

Globalizm ve Ortadoğu Ekseninde Göç Unsuru

EĞER ULUSLARARASI CAMİA MÜDAHİL OLUP BU KONUDA REJİMİ BASKI ALTINA ALMAZSA, YÜZBİNLERCE KİŞİNİN ÖLÜMÜNDEN BİZZAT SORUMLU REJİMİN GÖNÜLLÜ OLARAK DAVRANIŞINI DEĞİŞTİRECEĞİ DÜŞÜNÜLEMEZ. KALDI Kİ, ESED YÖNETİMİ MUHALİFLERİ HALA “TERÖRİST”, ÜLKEDEN AYRILANLARI DA “HAIN” OLARAK NİTELEMeye DEVAM EDİYOR.

Göç, sığınmacılar, mülteciler, sınırlarda yakalanan düzensiz göçmenler, artık günlük yaşamda kelime dağarcığımızı yerleşmiş olan ve sürekli tekrar edilen ifadeler dönüşmüş durumda. Her duyduğumuzda biraz daha yabancılaştığımız, her söyleyişte biraz daha “bizden değil” algısını oluşturan söylemler bunlar. Algıda seçicilik böyle bir şey; “mültecilik” o kadar uzak ki, ancak “ötekilerin” başına gelebilir. 2011 baharında kalabalık bir heyetle gittiğimiz Halep ve civarında gördüğümüz, konuştuğumuz insanlar, o tarihte ülkelerinde 600 bin kişinin öleceğini, 6 milyon insanın mülteci konumunda olacağını, tam sayısı bilinmeyen milyonlarca insanın ülke içinde yerlerinden edileceğini bilmiyor-du, tahmin de edemezdi.

Göç şüphesiz global bir sorun hatlini çoktan aldı. Kimi savaş ve çatışmalara, kimi iklim krizine bağlı ekonomik nedenlere bağlı olarak göç ediyor. Ancak yeryüzünde göç sorununa doğrudan maruz kalan

ülkelere baktığımızda, bunların hemen hepsi ilginç bir şekilde dünyanın süper güçleri olmayan ülkeler. Türkiye’nin ardından en fazla mülteci barındıran ülke 1,4 milyon ile Pakistan. Onun ardından 1,2 milyon ile Uganda ve 1,1 milyon ile Sudan geliyor. Almanya sorunu omuzlamış ender gelişmiş ülkelerden biri, topraklarında 1,1 milyon göçmen barındırıyor.

Türkiye İlk Sırada

Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Haziran 2018’de yayınladığı verilere göre yeryüzündeki mültecilerin yüzde 67’si sırasıyla şu beş ülkeden geliyor: Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali. Bunlar içinde tahmin edilebileceği gibi 6,7 milyon mülteci ile Suriyeliler başı çekmekte. Yine BM verilerine göre Türkiye, 2013-2018 arasındaki beş yılda art arda en fazla mülteciyi ülkesinde barındıran ülke konumunu korudu. Resmi rakamlara göre sınırlarımız içinde çoğunluğu Suriye’den 3,7 milyon gibi muazzam sayıda insan bulunuyor. Türkiye, aramızdan gelen

ikinci ülke Pakistan’ın neredeyse üç katı oranında göçe maruz kalmış durumda.

Yine bölgemizde nüfusuna oranla en çok mülteci barındıran ülke olan Lübnan’da BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne kayıtlı bir milyon kişi var, ancak Lübnanlı yetkililer kayıtsız nüfus hareketliliği de eklendiğinde bu rakamın gerçekte 1,5 milyon olduğunu söylüyor. Etnik ve mezhepsel farklılıkların bölgede en fazla bir arada bulunduğu Lübnan’ın, hala kanlı bir iç savaşın ve Suriye işgalinin yarattığı travmaları atlatamadığını da belirtmek gerek. Derin ekonomik sorunlarını IMF yardımıyla halletmeye çalışan Ürdün’de ise kayıtlı 755 bin 50 mülteci var. Suriye iç savaşının başlangıcında akraba veya tanıdık yanına gelip yerleşen ve BM’de kayıtlı olmayan binlerce Suriyeli ise bu sayının dışında. Bu rakamın da neredeyse yüzde 90’ı Suriye’den gelme ve Ürdün, nüfusuna oranla en çok mülteci barındıran ikinci ülke konumunda. 1990’dan beri devamlı göç alan Ürdün’ün nüfusu, ilk olarak Irak’tan kaçıp gelenler, ardından

Körfez ülkelerindeki işlerinden atılıp geri gönderilen Ürdünlülerin kitleler halinde dönmesiyle de üç katına ulaştı. Lübnan ve Ürdün'de işsizlik oranları yüksek, gıda ve barınma masrafları tahammül sınırlarını zorluyor.

Çok ciddi boyutlarda global bir kriz konumunda olan göç meselesi, iklim krizi ile birlikte belki de idare edilmesi en zor toplumsal hareketliliğin başını çekeceğe benziyor. Zira yine BM verilerine göre dünyada 70,8 milyon insan zorla yerlerinden edilmiş durumda ve bu sayı her yıl giderek artıyor. Bununla birlikte elbette sorunlar da katlanarak artıyor ve bu aşamada çözüme yönelik fazla bir şey yapılamıyor. Bir de, global anlamda mültecilerden resmi olarak kimin sorumlu olduğu meselesi var. Canla başla çabalayan uluslararası yardım kuruluşlarının da hakkını yemeyelim. Milyarlarca dolarlık büyük bir sektörün parçası olmaları, yardım operasyonlarının başında olanların hayli yüksek maaş alıyor olmaları hatta

yardım adına toplanan paraların büyük bir miktarının yolda "eriyip", gerçek ihtiyaç sahiplerine cüzi miktarının ulaşması ise ayrı bir konu. Ancak yardım kuruluşlarının hiç biri göçmenlerden doğrudan sorumlu değil. Yani bu kuruluşların herhangi biri sahada görünmediği vakit eleştirilemez, kınanamaz.

Mültecilerden resmi olarak Aralık 1950'de kurulan BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR) sorumlu. Yetmiş yıllık tarihinde "yararlı işler" başardığı şüphesiz ancak "yeterli işler" başarıp başarmadığı sorgulanmalı. 2011'de Suriye iç savaşı başladığında ülkede şiddetin dozu arttıkça sınır ülkelere sığınmacı akını oluşacağı ve ülke içinde yerlerinden edilmiş insanların olacağı BM için geçmiş tecrübelerle tahmin edilebilecek bir olguydu. Mutlaka önlem alınmış olması gerekirdi ama yapılmadı. İnsanların çatışma bölgelerinden kaçarak ya ülke içinde yer değiştireceği ya da sınır komşusu ülkelere göç edeceğini

tahmin etmek zor değildi. Dolayısıyla Suriye'ye sınır komşusu olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün milyonlarca insanı topraklarına kabul etti. Ama ekonomik durumları çok daha iyi olan diğer bölge ülkeleri seyretmekle yetindi. Üstelik kaç mültecinin AB ülkelerine ulaşmak isterken Ege ve Akdeniz'de botları batarak öldüğünü ise hala tam olarak bilmiyoruz.

Yeni Bir Göç Dalgası

Sekizinci yılını tamamlamakta olan Suriye iç savaşının muhtemelen sonunu belirleyecek olan kilit bölge İdlib. Rusların sahaya inmesiyle eli güçlenen rejim, "başarılı" taktiklerle muhalifleri zaman içinde ülkenin kuzeyine sürmeyi başardı. Üç milyondan fazla sivilin hayatta kalmaya çabaladığı bu bölgede silahlı muhaliflerin çoğunluğunun İdlib'de bulunduğu sır değil. Geçtiğimiz Eylül'de İdlib operasyonunun başlamasını Türkiye devreye girerek önledi, daha doğrusu görüşmeler yoluyla

Suriye'ye sınır komşusu olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün milyonlarca insanı topraklarına kabul etti. Ama ekonomik durumları çok daha iyi olan diğer bölge ülkeleri seyretmekle yetindi. Kaç mültecinin AB ülkelerine ulaşmak isterken Ege ve Akdeniz'de boğularak öldüğünü ise hala tam olarak bilmiyoruz.

Esed rejimi ve Rusya, İdlib'de Gerginliği Azaltma Bölgesi sınırlarındaki yerleşimlere yönelik saldırı gerçekleştirdi. Saldırlardan kaçan sivililer Türkiye sınırına yakın bölgelere göç etti. (15 Kasım 2019)

ertelenmesini sağladı. İdlib operasyonu büyük olasılıkla "Musul operasyonu" benzeri bir süreç izleyecek. Irak'ın ikinci büyük kenti Musul'u DEAŞ'tan kurtarma operasyonu Ekim 2016'da başladı ve hükümet Temmuz 2017'de operasyonun bittiğini duyurduğunda, Musul'da neredeyse taş üstünde taş kalmamıştı. Orada olup bitenler konusunda bilgi almak da pek mümkün olmadı. Operasyon sonrası Irak ordusunun kayıplarının ne olduğu ve kaç sivilin öldüğü hala bilinmezliğini koruyor. Öldürülen DEAŞ mensubu sayısı ile aile ve çocuklarının akıbetini soran dahi yok. Musul operasyonu hazırlıklarında sona yaklaşılırken Irak İskan Bakanı ve ABD Büyükelçisi bir basın toplantısında Musul'dan ilk etapta 700 bin sivilin şehri terk edeceğinin tahmin edildiğini, ellerindeki imkanların bu sayının yüzde 10'una dahi yardım edecek büyüklükte olmadığını söylemişti. Buna rağmen önlem alınmamış, BM zaten fazla ortada görünmemiştir.

Rejim ve Rus güçleri tarafından başlatılması kuvvetle muhtemel İdlib operasyonunda, ilk etapta 1 milyon insanın şehri terk edeceği tahmin ediliyor. Gerçek bir insani dram yaşanmasının söz konusu olduğu vurgulanıyor. Bu kadar insanın yöneleceği ise tek bir cihet var; Babül Hava Sınır Kapısı üzerinden Türkiye. BM yine görünürde yok. Şimdiki göç mağdurlarına yaşam alanları oluşturamadığı gibi "potansiyel" konumda olanlara dair herhangi bir çalışma yaptığı da gözlemlenmiyor. Muhtemelen, geçmişte yaptığı gibi Türkiye'den yine sınırlarını açması beklenerek ve Türkiye ise alicenaplığına binaen sınırlarını yine açacak. Ve yine, görev alanı sadece mülteciler olan ve 70 yıl önce sadece bu amaç için kurulmuş olan bir kurum ve yüksek maaşlar ve iyi kariyer imkanlarıyla bu kurumun başında olanlar, yani işi asıl yapması gerekenler ortada fazla görünmeyecek.

Arapça tabiriyle "nazihin", yani "ülke içinde yerlerinden edilmiş olanlar" ile "laciin" diye ifade edilen "ülke dışına çıkmak zorunda kalmış olanlar" konularında başarısı tartışmalı BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin, bu insanların yeniden ülkelerine, şehirlerine, köylerine dönmeleri hususunda ise görünürde elle tutulur bir çabasının var olduğu da tartışmalıdır. Suriye'ye sınır ülkelerinde sayıları resmi rakamlarla 6 milyon civarında olan mültecilerin akıbetinin ne olacağı ise hala belirsizliğini korumakta.

Türkiye'nin ardından en fazla mülteci barındıran ülke 1,4 milyon ile Pakistan. Onun ardından 1,2 milyon ile Uganda ve 1,1 milyon ile Sudan geliyor. Almanya sorunu omuzlamış ender gelişmiş ülkelerden biri, topraklarında 1,1 milyon göçmen barındırıyor. Diğer ülkelerin sorumluluk alma konusunda pek katkısı yok.

Türkiye'deki olağanüstü çabayı bir kenara not ederek belirtmek gerekir ki bu insanların temel insanlık haklarından olan sağlık ve eğitime erişimleri ise çeşitli nedenlerle son derece kısıtlıdır. Okul çağındaki yüzbinlerce çocuğun temel eğitime erişimleri yok. Bu çocukları nasıl bir geleceğin beklediğini ve bu hususta bir çalışmanın dahi olmadığını tahmin etmek zor değil. Ayrıca bu kadar zor şartlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu insanların güç yaşam koşulları geçmişte yaşadıkları travmalarla birleştiğinde iyice dayanılmaz bir hal alıyor ve kimilerinin ruh sağlıklarının ciddi şekilde etkilenmiş olduğu yönünde raporlar bulunuyor.

Geri Dönüşler

En son geçen ay sunulan verilere göre, 2016-2019 arasında, Suriye'ye Türkiye'den 80 bin kadar geri dönüş gerçekleşmiş ve en çok dönüş 30 bin kişi ile 2019'da yapılmıştır. Civar ülkelerden ise toplamda yaklaşık 217 bin gönüllü dönüş gerçekleşmiştir. Uzmanlar, sağlıklı verilerin oluşturulamadığına işaretler, geri dönenlerin sayılarının çok daha fazla olabileceğini belirtiyor. Geri dönen toplam rakam, kabarık görünse de mülteci konumundakilerin yüzde 5'inden daha az. Bunun nedenleri arasında geri dönenlerin rejim tarafından maruz bırakıldığı siyasi baskılar, gözaltılar, anti-mülteci retorik vb. sebepler sayılabilir. Bazı uluslararası insan hakları örgütlerinin bu konularda tespit ettiklerini ayrıntılarıyla dillendirdikleri raporlar, dönmeyi düşünenleri endişelendirecek hatta vazgeçirecek nitelikte.

Eğer uluslararası camia müdahil olup bu konuda rejimi baskı altına almazsa, yüzbinlerce kişinin ölümünden bizzat sorumlu rejimin gönüllü olarak davranışını değiştireceği düşünülemez. Kaldı ki, Esed yönetimi muhalifleri hala "terörist", ülkeden ayrılanları da "hain" olarak nitelemeye devam ediyor.